
Цáпля, стóя на крыльцé,
Объясняет бýкву «Ц»: —
Подойдý, цыплёнок Цып!
Повторя́-ка: цып-цып-цып!
Если выучишь урóк, — подарó тебé цветóк.

(Г. Сапгир)

Птичья зарáдка

Птица хóчет пробудíться,
Запевáет пéсню птица,
Потомý что птице с пéсней
Пробуждáться интérесней.

Енóты в магазíне

В магазíн пришли с работы
Покупáтели енóты.
Покупáть у продавцá
Два солёных огурцá.
Говорít продавéц:
— Две копéйки огурéц.
— Дáйте нам по огурцý!
— Заплатите продавцý!
Очень тóчно. Молодцы!
Забирайте огурцý.

(Э. Мошковская)

6.6.3 Intonační konstrukce 6

„Intonace emocionálně zabarveného hodnocení“

Realizace šesté intonační konstrukce je pro mnohé Čechy problematická zejména proto, že je pro ně nepřirozená. Jak je vidět na grafickém znázornění IK, v místě intonačního centra (které může být i na prvním slově větného taktu) dochází ke zvýšení tónu a tento vysoký tón je pak zachován až do konce taktu. V kratších taktech pak může mít část po intonačním centru vedle rovného vysokého tónu také mírně rostoucí tón.

IK-6 se nejčastěji používá:

- A. při vyjádření hodnocení v každodenní běžné řeči. Používá se pro vyjádření vysoké míry příznaku, kvality, množství nebo stavu: Какóй сýп! Какáя книга! Э́тот фильм такóй скúчный! Пирóг такóй вку́сный! Яблóki! Погóда! Яблók! Книг! Спáть хочется! Мне грустно! Здесь так вéсело!
- B. při neutrálním zopakování otázky, která je složena pouze ze zájmenného slova (nebo se jedná o zopakování celé otázky); v tomto případě se většinou intonační centrum nachází v pozici zájmenného slova: Я éду в Киéв. — Кудá? Кудá édeshь? Кудá ты édeshь?
- C. při zopakování otázky po určité době, které uplynula od jejího položení; v tomto případě se většinou opakuje celá otázka: Во скóлько мы собрали́сь éхать? Где, ты говорýши, лежít журнáл?
- D. při vyjádření nepochopení formou otázky nebo řečnické otázky (tazatel se obrací k sobě samému): Кудá я положил ключи? Зачem он тудá поéhal?
- E. ve větách se zájmenným slovem, jejichž cílem je zaujmout posluchače: А что я знаю! Кто к нам приезжáет?
- F. při vyjádření sémantické a syntaktické neukončenosti koncových větných úseků s cílem vyjádřit výtku pomocí vedlejší věty podmínkové: Если это eщё раз повторится...
- G. ve větách s porovnáním s cílem vyjádřit výtku: Других осуждае ...
- H. ve větách s neúplným výčtem (cílem použití této IK je vyjádření neúplnosti): В зоопárке кого́ мы тóлько не вýдели: слонóв. / львóв...

I. při vyjádření sémantické a syntaktické nekončenosti v nekoncových syntagmatech ve stylisticky neutrálních textech a také v uměleckých popisných textech (prozaických i poetických): В брýчке сидéл господíн, / не красáвец, / но и не дурной наружности, / ни слíшком тóлст, / ни слíшком тóнок; / нельзя сказать, / чтобы стар, / однáко ж / и не так чтобы мóлод.

J. při vyjádření sémantické a syntaktické ukončenosti (vč. koncových syntagmat) s cílem přidat řeči emocionální zabarvení či lyričnost: Нóчи были непроглядны, / в чёрной тьме плыли, / мерцали, / светили топázным светом / огненные мухи, / стеклянными колокольчиками / звенели древесные лягушки.

1. Poslechněte si výše uvedené příklady použití IK-6. Poté sami věty čtěte.

1:59

2. Poslouchejte a opakujte. Věnujte pozornost rozdílům v realizaci IK-6 s ohledem na změnu emocionálního významu výpovědi.

0:41

Какой фíльм! Какой фíльм скúчный! Какой фíльм прекрасный! Какая мúзыка! Какая мúзыка прекрасная! Какая мúзыка ужásная! Какая у них мéбель! Какая у них мéбель замечательная! Какая у них мéбель некрасивая! Какой костюм! Какой костюм хороший! Какой костюм плохой!

3. Čtěte slova. Jaký význam je vyjádřen pomocí intonace?

Теплó сегóдня! Вéсело на вéчере! Дúшно зdeсь! Дóждь идёт! Спáть хóчется! Вéчер на дворé! Яблóк! Дéнег! Рúчek! Бумáги! Карапáшéй! Цветóв! Яблóки! Арбузы! Зéлены! Котлéты! Сýп! Ананáсы! Рýба! Мáсо!

4. Čtěte výrazy. Jaký význam v těchto případech vyjadřuje IK-6? Pokuste se na výpo-vědi navázat a logicky je rozvinout pomocí jedné či dvou vět.

A) Кудá я положил конспéкты? Где я его встрéчала? Зачем она приéхала? Чо́т я буду с этим déлать? Почему он не приéхал? Когда она вернётся?

Б) Самí смотрéли фильм...; Другýм даёте книgi...; Емý разрешила пойти в кинó...; О нём заботишься...

В) Если ты не сдéлаешь урóков...; Если ты не придёшь вóвремя...; Если тебе выгóнят из школы...; Если ты не надéнешь шáрф...; Если ты не сдашь экзамен...

Г) А что я видел! А что я прочитала! А что она рассказала? А кто мне вчера позвонил! Кто к нам приезжает! Кого я встрéтила!

5. Utvořte opakovací otázku podle vzoru.

Vzor: – Кóля поéхал в Москву.
– Куда? Куда поéхал? Куда Кóля поéхал?

Она была в Крыму.

У неё завтра экáмен.

Она пошлá в магазíн за хléбом.

Она с Вáней не разговáривает.

Пéтя занимáется в библиотéke.

6. Věty z předchozího cvičení obměňujte a procvičujte opakovací otázky s IK-6.

7. Čtěte. Věnujte pozornost intonaci.

Вечерáми / в дóме зажигáли свечи.
Её свéтлые глазá / смотрéли с улыбкой.
В комнате / бы́ло ужé совсéм темнó.
Темнéло по вечерáм / тóлько к полуночи.
Все счастливые сéмы / похóжи друг на дру́га, / кáждая несчастливая семья / несчáстлива по-своему.
В нéкотором цáрстве, / в нéкотором госудárstve / жил-был Ивáн-цáревич.

8. Přečtěte si úryvky uměleckých textů. Při čtení dbejte na odpovídající výslovnost ve všech aspektech.

Тéмные аллéи. Отрывок

В горнице бы́ло теплó, / сухо / и опрятно: / новый золотистый обraz в лéвом углú, / под ним покрытый чистой сурóвой скáтертью стол, / за столом чисто вымытые лавки; / кúхонная пéч, занимáвшая дáльний прáвый ýгол... / из-за пеchnой заслонки слáдко пахло щáми / – разварившейся капустой, / говядиной / и лавróвым листом.

(И. А. Бунин)